

Как се стигна до 10 ноември 1989 г. Част 1: Последната година на Живков

Написано от Христо Христов
Сряда, 06 Ноември 2013 10:09

На 9 ноември 1989 г. генералният секретар на ЦК на БКП Тодор Живков подава оставка. Дата на оттеглянето му е символична, тъй като съвпада с падането на Берлинската стена. В България и до днес обаче се отбелязва не 9 ноември, а 10 ноември – следващия ден, когато на пленума на ЦК на БКП в резиденция „Бояна“ висшият партиен форум приема оставката и едва след това я огласява официално.

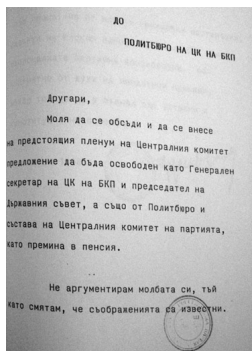
Написано от Христо Христов
Сряда, 06 Ноември 2013 10:09

Сайтът **desebg.com** припомня малко известни подробности от последната година на управлението на Тодор Живков и събитията в НРБ, предшестващи 9 ноември 1989 г. Материалите в поредицата са част от документалната книга на журналиста Христо Христов [„Тодор Живков. Биография”](#) (2009).

Една друга оставка година по-рано

Малко известен, коментиран и анализиран факт е, че Тодор Живков подава доброволно оставка, година по-рано от 9 ноември 1989 г. – на 4 ноември 1988 г. Този ход от негова страна е изненадващ и потвърждава, че е едноличен господар в партията. Показателно е и че 12 месеца преди събитията през ноември 1989 г., довели до рухването на Източния блок, в НРБ смяната на Живков начело на БКП и държавата не е стояла на дневен ред.

„До
Политбюро на ЦК на БКП

Другари,

Написано от Христо Христов
Сряда, 06 Ноември 2013 10:09

Моля да се обсъди и да се внесе на предстоящия пленум на Централният комитет предложение да бъде освободен като Генерален секретар на ЦК на БКП и председател на Държавния съвет, а също от Политбюро и състава на Централния комитет на партията, като премина в пенсия.

Не аргументирам молбата си, тъй като смятам, че съображенията са известни. Това произтича от нашите принципни постановки, развити на Юлския пленум на ЦК на БКП и на Националната партийна конференция, по-конкретно от духа на мандатния принцип, макар той да не е станал още уставно и конституционно положение.

*4 ноември 1988 г.
Тодор Живков”*

Отговорът на висшето партийно ръководство е потвърждение на лоялността към Първия и на липсата дори на най-малка критика към неговото управление. На заседание на от 12 декември 1988 г. Политбюро на ЦК на БКП се произнася за оставката така:

„Политбюро на ЦК на БКП смята, че внесената от другаря Тодор Живков молба за освобождаването му като генерален секретар на ЦК на БКП и председател на Държавния съвет въобще не трябва да се обсъжда. Такава молба не е актуална от всяка гледна точка и особено сега, в този преломен за преустройството етап. Широко известна е ролята на генералния секретар на ЦК на БКП, авторът на Юлската концепция за по-нататъшно изграждане на социализма в Народна република България, за развитие и обогатяване на тази концепция, неговата роля на организатор за практическото осъществяване на преустройството в страната ни. Политбюро смята, че удовлетворяването на подобна молба би довело до големи трудности и ще спъне преустройството в сегашния, решаващ момент за неговото извършване.”

Неосъществената подмяна на кадрите в Политбюро

Живков пояснява ситуацията в партийното ръководство:

„През 1988 г. се разболях. Наложих се за известно време да работя само по половин ден. Това беше и главният повод в края на същата година да подам писмена оставка пред Политбюро. Няма да описвам „суматохата“, която настъпи... Какви ли не реверанси ми бяха направени, за да се засвидетелства респекта към моята личност. Как ли не ме увещаваха, че те не могат да си представят Политбюро без мен в този отговорен момент от развитието на страната.“

По-късно, след промените, ще си спомни и други подробности:

„Още в края на 1988 г. съм разговарял поотделно с кадрите, след което моето поколение в Политбюро като Пенчо Кубадински, Гриша Филипов, Милко Балев, Добри Джурев, Йордан Йотов, включително и аз, общо шест души, да излезем от състава на партийното ръководство. Бяхме решили да работим до следващия Четиринадесети конгрес на БКП.“

До такива рокади не се стига. Живков говори за конгрес, който още не е насрочен, събитие, което трябва да се случи чак през 1990 г. Оставката от 4 ноември 1988 г. е негов изпитан „маньовър“ – проверка на ситуацията. Защото ако действително е взел такова решение в резултат на влошеното си здравословно състояние, няма как другите да те убедят в обратното. Единодушното отхвърляне на оставката е и друг знак – към онзи момент няма настроения и намерения срещу него в Политбюро. По-късно, след промените помощникът му Костадин Чакъров обяснява следното:

„Зрееха радикални промени в структурата на властта, насочена главно към свещеното право на партиен монопол. Тодор Живков разбираше това, предприемаше тактически ходове, беше готов и на някои промени, с изключение само на една – да се лиши от неограничената си лична власт над партията и държавата. На обществената сцена той започваше да се държи все повече като лош актьор.“

Властолюбието на Първия

Генералният секретар вече е друг. Освен, че е човек на 78 години, властта отдавна го е променила. Изолиран е и още по-самотен. *„Вече го разкарваха из София с чудовищни охранителни мерки, които не бяха нужни. Само дразнеха хората. Живков приличаше на арестуван от себе си”,* описва го поетът Любомир Левчев.

Приближените около него продължават да му галят ушите с клишетата колко е велик и незаменим, а когато възникне проблем, го омаловажават пред него. Началникът на Пето управление на ДС – Управление безопасност и охрана (УБО) ген. Георги Милушев посочва:

„Обкръжението на Живков винаги откликваше по обичайната схема: отгатвайки, че е тревожен и се надява на опровержение, всички омаловажаваха случая и го представяха в по-благоприятна светлина“.

Системата за информираност на генералния секретар на БКП вече не допуска лоши новини. Той иска да чува само хубавите. Ген Милушев разказва:

„Всичко бе строго програмирано – от по-ниските „етажи“ нагоре се пропускаше само захаросана информация, която нямаше опасност да затрудни храносмилането на висшия ешалон. Той от своя страна допълнително я прочистваше от „опасни подробности“, преди да я поднесе на Живков. Иначе всички се стремяха да му дават „най-последни“ и „най-свежи“ новини, но винаги след автоцензура.“

Написано от Христо Христов
Сряда, 06 Ноември 2013 10:09

Костадин Чакъров потвърждава:

„Въобщо малко бяха хората, които можеха да му носят лоши вести. Впоследствие тази нетърпимост спрямо неприятната информация се превърна в стил на работа на цялото Политбюро. И затова той често биваше подвеждан или, по-точно казано – лъган.

Бил съм свидетел, когато му докладват хората, които носят отговорност за един или друг сектор на държавата или партията. Подминаваха и омаловажаваха отрицателните факти в своите доклади и дълго и надуто говореха за успехи. Те знаеха какво иска да чуе Тодор Живков и какво не. А той се стремеше да не чува нищо, което можеше да доведе до отрицателни емоции и настроения. Сякаш в него бе заложен един предпазен, егоистичен механизъм върху биологична основа.

Когато имаше някаква формулирана теза, той задаваше въпроси, но слушаше само тези отговори, които той искаше да чуе. Не обичаше да му се излагат съображения или доводи за други решения освен това, което той вече е приел. винаги искаше идеята, инициативата да излиза от него и постоянно беше в плен на този властнически егоцентризъм.”

Убеден е в непогрешимост. И все още уверен с армията на ДС и поносимостта на Москва към него. Костадин Чакъров допълва:

„Тридесет и пет годишното управление на Тодор Живков се крепеше върху два основни стълба – въоръжената сила и репресията, която приемаше различни цветове и форми през този период, и подкрепата, и доверието, с което той се ползваше от страна на съветското ръководство. Тези два фактора действаха безотказно и трайно формираха у него убеждението, че при всички сложни ситуации той ще остане на върха.

Постепенно с течение на времето посоченото чувство за сигурност и пълната липса на персонална критика спрямо себе си го тласнаха до ръба на своеобразна мания за непогрешимост, до абсолютната самоувереност, че всякаква негова идея и всяко негово действие в управлението са навременни, оригинални и верни, че „другите“ в последна сметка провалят добре замислените начинания.”

Пропукване на системата

Системата обаче започва да се пропуква. Първото свидетелство – на 7 и 8 юли 1989 г. в Букурещ се провежда заседание на Политическия консултативен комитет на страните-членки във Варшавския договор. На него Горбачов за първи път предлага превръщането на тази военна организация в политическа. В българската делегация са Тодор Живков, Георги Атанасов, Петър Младенов и Добри Джуров.

След срещата Горбачов се среща с ръководителите на групите-участнички. Началникът на УБО ген. Георги Милушев разбира от един от румънските колеги, че Горбачов се е срещнал с Добри Джуров и Петър Младенов.

Отделна среща между Горбачов и Живков не се е състояла. Знак, че Горбачов вече търси форма и промяна на върха в България.

По-късно Живков ще признае:

„Могъщи специални органи и сили във все още „свръхдържавата“ СССР се бяха заели с малка България. И с нейния ръководител.“

През лятото на 1989 г. обаче генералният секретар на БКП се подготвя за настъпление. Въпреки "Голямата екскурзия" след [„възродителния процес“](#), въпреки „неформалите“, въпреки влошеното му здравословно състояние и трудно предвижване. Лечението от София се прехвърля в Евксиноград, където изкарва цяло лято. Той вече е решил да смени министър-председателя Георги Атанасов – „дяланият камък“, както го е наричал дотогава. На неговото място подготвя младия си земляк Петко Данчев.

СЛЕДВА: Демонстративната оставка на Петър Младенов.